

СТАНОВЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ СУСІДНІХ ДЕРЖАВ ПРОТЯГОМ СТОЛІТЬ

Дубовик Анна Олегівна

Науковий керівник ст.викл. Ковальчук А.В.

**Харківський навчально-науковий інститут державного вищого
навчального закладу «Університет банківської справи»**

Українська державність історично розвивалася під впливом багатьох інших держав, це обумовило особливості розвитку державного устрою і фінансової системи України. Зокрема така система бюджетних відносин, яка існує сьогодні в державі поступово еволюціонувала разом із змінами державного устрою, системи місцевого самоврядування, бюджетно-фінансової та податкової систем, а також з іншими факторами, що впливали на її становлення.

Стосовно періодизації економічної історії України та становлення бюджетних відносин в Україні сьогодні не має єдиної точки зору через те, що на формування бюджетних відносин мали вплив певні політичні та економічні події, що відбувалися в державі в ті часи.

Першим та найбільш визначним періодом становлення української державності стали часи Київська Русь і Галицько-Волинське князівство (IX – XIII ст.). Головним джерелом поповнення державної казни була данина з підкорених народів, яку вони платили здебільшого хутром. Однак починаючи з XI ст., все значущу роль починали відігравати внутрішні джерела, основою яких були різні види мита та збори, які мали характер податків і стягувалися з князівств, які входили до складу Київської держави.

Другим важливим періодом в історії України можна виділити період Польсько-Литовської доби (XIV – XVI ст.). На даному етапі було кілька рівнів зборів податків – загальнодержавний, окремого князівства, повіту,

села, окремого пана і осадчого. Таким чином, платниками державі були міста, села та окремі власники майна. На користь держави стягувалося мито (у грошовій, натуральній, відробітковій формі), що збирали власники маєтків через які проходили торгівельні шляхи.

Наступним періодом можна визначити часи Козацької доби (XVI – XVIII ст.). Економіка Січі складалась із двох секторів: січового та індивідуального. Значну частину доходів Січ отримувала від зовнішніх надходжень, таких як військова здобич. Також тоді використовувалась і виплачувалась «царська платня». Однак військова здобич не була основним джерелом надходжень, основну їх частину приносила торгівля – від продажу товарів за межами Січі, сплата податків від продажу товарів на території Січі (податки стягувалися через ціни на товари), мито за транзит товарів. Запорізька Січ мала завершену систему збирання та витрачання коштів, бюджет Січі був беззбитковим.

Україна в складі Російської та Австро-Угорської імперій (XVIII – початок XX ст.) також характеризується певними змінами в бюджетному устрої держави. В ньому підкреслюють зародження і розвиток наукового обґрунтування необхідності існування місцевих фінансів і місцевих бюджетів. У 1862 р. відбулася бюджетна реформа, в ході якої була запроваджена єдина система бюджетного обігу та звітності та проголошено принцип гласності бюджету.

В період 1905 – 1922 рр. XX ст. бюджетних процесів практично не було, але були спроби забезпечити системність державних надходжень і видатків. З приходом до влади гетьмана П. Скоропадського, окремі економічні питання вдалося вирішити, завдяки чому почала відновлюватися розбалансована фінансова система – вдалося створити державний бюджет.

Період, коли наша держава була у складі Радянського Союзу (30 грудня 1922 року – 15 липня 1990 року) був насичений різними бюджетними процесами та змінами. Спочатку відбулося становлення радянської правової системи, прийняття тимчасового положення про місцеві фінанси,

колективізація, перехід до субвеційної системи, прийняття конституцій радянських республік. Також відбулося запровадження єдиного державного бюджету, до якого включалися місцеві бюджети. В 1985 – 1990 рр. здійснювалася розгорнута перебудова. Було прийнято Європейську хартію про місцеве самоврядування.

З отриманням Україною незалежності для здійснення важливі та потрібні на той час зміни: було прийнято Конституцію, виданий на її основі Закон України “Про бюджетну систему України”, а також Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 р., Бюджетний Кодекс. Уперше законодавче визначення місцевого бюджету введено Законом “Про місцеве самоврядування в Україні”

На сьогодні бюджетна система України об’єднує близько 13,3 тис. самостійних бюджетів і складається з Державного бюджету України, Республіканського бюджету Автономної республіки Крим і місцевих бюджетів. Однак нинішня модель бюджетних відносин в Україні не є досконалою, бо на сьогодні вона характеризується надмірною централізацією фінансових ресурсів, що останнім часом і намагаються змінити, шляхом надання більшої незалежності та свободи місцевим органам влади, асиметрією між зобов’язаннями та доходами органів місцевого самоврядування, складністю та неефективністю механізмів бюджетних трансфертів і відсутністю системи дієвих стимулів нарощування доходів у регіонах.

Література:

- 1.Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн / В. В. Зайчикова. – К. : НДФІ, 2007. – 299 с.
- 2.Музика О. А. Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством : [монографія] / О. А. Музика. – К. : Атіка, 2004. – 344 с.
- 3.Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп./ Ю.В. Пасічник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 523 с. – (Вища освіта ХХІ століття).